

**Економічні аспекти впровадження інноваційної технології
краудсорсингу в систему екологізації рекреаційного землекористування**

Андрєєва Н.М., Малащук О.С., Булишева Д.В.

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН

України, м. Одеса, Україна

Одеський державний аграрний університет

Сучасні тенденції світової економіки у сьогоднішні передбачають нові пріоритетні напрямки розвитку, а саме: її глобалізацію, інформатизацію та екологізацію. Виходячи з цього вважаємо, що повинні змінюватись і підходи до системи управління сільськогосподарським природокористуванням. У теперішній час у всьому світі переважає орієнтація на раціональне використання територій з врахуванням екологічного фактору розвитку. Зазначимо, що в той же час територія України характеризується надзвичайно високим рівнем показника сільськогосподарської освоєності земель (71,7%), що значно перевищує екологічно обґрунтовані межі. Навіть із зниженням цього показника за останні роки його рівень значно перевищує аналогічні показники більшості країн світу.

Порівняно з європейськими країнами, орні землі яких займають 30-32% загальної площі суглобу, розораність українських земель сягає 53,9% за рахунок скорочення площ лісів, сіножатей і пасовищ, внаслідок чого відбувається негативні для навколишнього природного середовища процеси. Вирішення вищевказаної проблеми можливе шляхом впровадження інноваційних технологій в систему управління процесом екологізації та раціонального землекористування, адже традиційні механізми та інструменти вже не в змозі в повному обсязі подолати відповідні перепони на шляху до сталого розвитку. В цьому аспекті є сенс до «залучення спільноти» для визначення або пошуку рішень суспільних проблем. Ця тенденція в європейських країнах виникла на підґрунті спроб комерційного світу

розробляти інноваційні споживчі товари або вирішувати складні наукові проблеми. Залучення громадськості до розробки інновацій стала рушійною силою зростання інтересу до використання технології краудсорсингу і поширення програм онлайн-участі громадськості в усьому світі.

Аналізуючи стан земельного фонду України та вкрай високий відсоток сільськогосподарської освоєності територій, можна дійти висновку, що необхідне забезпечити підвищення кількісного та якісного складу природоохоронних, екологічно стабільних територій в межах загального підходу до розвитку сільських поселень. В цьому аспекті, на наш погляд, актуальним вважається екологізація та вдосконалення процесу рекреаційного землекористування, яке одночасно повинне забезпечувати відпочинок та оздоровлення населення (пряма - соціальна функція); захист та покращення екологічного стану територій, економічне піднесення (непрямі - екологічна та економічна функції).

Сфера рекреаційного землекористування України розвивається без врахування потреб громадськості та їх участі у вдосконаленні відповідного процесу. Це зумовлено недосконалістю сучасної державної політики землекористування, пострадянськими тенденціями нормативно-законодавчої регламентації діяльності на відповідних територіях, відсутності засад державно-приватного партнерства у сфері раціоналізації використання земель сільськогосподарського та рекреаційного призначення, наслідками економічної кризи, дублюванням управлінських функцій та повноважень, не досконалим розподілом форм власності на землю, яка є основним базисом функціонування рекреаційної сфери тощо.

На думку авторів, найефективнішим вектором рішення вищевказаних проблем є створення краудсорсингової рекреаційної Інтернет-платформи як інноваційного проекту екологізації розвитку відповідних земель.

Вивченням механізму краудсорсингу приділялась увага наступних вчених: Д. Бейкера [1], М. Гончарової [2], О. Косенко, С. Кузьміна, О. Марченко, С. Полутіна, А. Седлецького, Б. Усманова [3], О. Шевчука та ін. Питанням екологізації інноваційного розвитку використання земельних ресурсів значну увагу приділяли такі науковці як І.Бистряков, В.Голян, В. Горлачук, Б. Данилишин, Д.Добряк, М.Долішній, С. Дорогунцов, В.Кравців, Є.Мішенін, Л. Новаковський, А. Сохнич, Ю. Стадницький, О.Павлов, А. Третьак, Ю. Туниця, М.Хвесик тощо. Разом з тим, варто відмітити, необхідність комплексного вирішення та розв'язання багатьох актуальних проблем інноваційного розвитку землекористування на засадах впровадження краудсорсингових проектів.

Термін "краудсорсинг" (англ. Crowdsourcing, crowd - «натовп» і sourcing - «використання ресурсів») - це організація роботи групи людей над будь-яким завданням для досягнення суспільних благ. Вперше, як вважається, таке трактування краудсорсингу використовував в 2006 році журналіст Джефф Хау в статті The Rise of Crowdsourcing для журналу Wired [4].

Аналіз наукових точок зору щодо терміну «краудсорсинг» надає можливість виокремити наступні підходи до визначення даної дефініції: краудсорсинг, як процес делегування повноважень; краудсорсинг, як певна технологія соціальної взаємодії; краудсорсинг, як інновації з розрахунком на споживача; краудсорсинг як метод організації праці та вирішення бізнесових

¹ Бэйкер Д. Инновация модели бизнеса через «краудсорсинг» с использованием социальных сетевых платформ /Д. Бэйкер// Проблемы управления в социальных системах, Т. 4. – 2012. - № 6. – С. 87 – 99.

² Гончарова М.А. Инновационная технология управления социально-экономическим развитием региона: краудсорсинг /М.А. Гончарова//Регион: системы, экономика, управление. - 2012. - № 4. - С. 102 - 104.

³ Усманов Б.Ф. Краудсорсинг: инновационные технологии для местной инициативы/ Б.Ф. Усманов//Знание. Понимание. Умение. – 2013. - № 3. – С. 80 – 85.

⁴ Jeff Howe (June 2006). «The Rise of Crowdsourcing». Wired. <http://www.wired.com/2006/06/crowds>

завдань [5]. В цьому аспекті існують різні напрямки визначення відповідної дефініції:

➤ краудсорсинг, як процес делегування повноважень – засіб залучення колективного розуму різноманітних індивідів до вирішення проблеми організації, досягнення її продуктивних цілей [6];

➤ краудсорсинг, як технологія соціальної взаємодії - технологія віртуальної (за допомогою мережі Інтернет) соціальної взаємодії органів державного та муніципального управління і споживачів державних (муніципальних) адміністративних послуг, орієнтована на задоволення потреб останніх за рахунок надання їм права приймати участь в процесі прийняття державних управлінських рішень, що стосуються їх життєдіяльності [7];

➤ краудсорсинг, як інновації з розрахунком на споживача - інновації з розрахунком на користувача, за яких виробники покладаються на користувачів не лише у питаннях формулювання потреб, але й у визначенні виробів та удосконалень, які б могли задовольнити ці потреби [8];

➤ краудсорсинг як метод організації праці та вирішення бізнесових завдань - один з методів рішення шляхом залучення певного кола сторонніх осіб на безоплатних засадах, що надає можливість знизити вартість кінцевого продукту [9].

⁵ Андреева Н.М. Краудсорсингова платформа в системі екологічного управління підприємствами агропромислового комплексу України /Н.М.Андреева, В.А Козловцева // Економічні інновації, 2014. - №58. – С.18-27

⁶ Бэйкер Д. Инновация модели бизнеса через «краудсорсинг» с использованием социальных сетевых платформ /Д. Бэйкер// Проблемы управления в социальных системах, Т. 4. – 2012. - № 6. – С. 87 – 99.

⁷ Гончарова М.А. Инновационная технология управления социально-экономическим развитием региона: краудсорсинг /М.А. Гончарова//Регион: системы, экономика, управление . - 2012. - № 4. - С. 102 — 104.

⁸ Усманов Б.Ф. Краудсорсинг: инновационные технологии для местной инициативы/ Б.Ф. Усманов//Знание. Понимание. Умение. – 2013. - № 3. – С. 80 – 85.

⁹ Минц А.Ю. Краудсорсинг, как метод решения задач в глобализованной экономике и особенности его использования на Украине /А.Ю. Минц// Вісник Приазовського

Актуальним вбачається створення краудсорсингової рекреаційної Інтернет - платформи на засадах екологізації розвитку рекреаційного землекористування. Досліджуючи сутність екологізації розвитку територій варто визначити понятійно-категоріальний апарат відповідного процесу. Науковці [10] визначають поняття “екологізація землекористування» як процес послідовного впровадження нових форм земельних відносин, методів та технологій використання і охорони земель, виконання управлінсько-виробничих та інших рішень, які дають змогу підвищити ефективність використання земельних та інших природних ресурсів з одночасним збереженням природного середовища та його поліпшення на відповідних рівнях. Розглядаючи в цьому аспекті рекреаційні території, нами запропоноване наступне визначення: екологізація рекреаційного землекористування - це процес впровадження системи інноваційних екологоорієнтованих заходів по забезпеченню взаємоузгодженого соціо-еколого-економічного розвитку рекреаційних територій з метою отримання відповідних послуг, задоволення та відпочинку, при якому використання та відновлення природно-ресурсного потенціалу рекреаційних земель відбувається з врахуванням потреб наступних поколінь. Зважаючи на необхідність впровадження інноваційних заходів, актуальним вбачається застосування технології краудсорсингу в даній сфері.

На наш погляд, в природозберігаючій сфері краудсорсинг слід розглядати як мобілізацію ресурсів великої кількості людей через застосування новітніх інформаційних технологій задля вирішення актуальних питань з поліпшення стану навколишнього природного середовища та збереження природних ресурсів на рівні підприємства, регіону

¹⁰ Третяк А.М. Екологія землекористування. Теоретико-методологічні основи формування та адміністрування : монографія / А. М. Третяк. - Херсон : Грінь Д.С., 2012. – 436 с.

та суспільства в цілому [11]. Новітня діяльність в нашій державі має своє нормативне підґрунтя. Законодавство України [12] визначає поняття «інноваційний проект» як комплект документів, що визначає процедуру і комплекс усіх необхідних заходів (у тому числі інвестиційних) щодо створення і реалізації інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції; а «інноваційну інфраструктуру» як сукупність підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо).

Метою створення екологічної інноваційної інфраструктури є забезпечення як комплексної інноваційної діяльності, так і збереження та розвиток науково-технічного та екологічного потенціалу країни в інтересах суспільства, включаючи подолання спаду виробництва, його структурну перебудову, створення нової продукції, екологоорієнтовані заходи виробничих процесів.

У цьому аспекті особливої актуальності набуває ідеологія впровадження інноваційних інвестиційних проектів до сфери рекреаційного природокористування на засадах Інтернет-платформи краудсорсингу, адже створення аналогічної краудсорсингової рекреаційної Інтернет-платформи є ефективним рішенням на шляху до екологізації землекористування.

Адже до земель рекреаційного призначення належать землі, які використовуються для організації відпочинку населення, туризму та проведення спортивних заходів [13]. Вищевикладене свідчить про суспільне

11 Андреева Н. М. Використання інноваційно-наукового центру з впровадження ресурсозберігаючих та екологоорієнтованих проектів на базі краудсорсингової платформи / Н. М. Андреева, М. В. Барун / Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3/3. – С. 126-130

12 Про інноваційну діяльність: Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV. - Відомості Верховної Ради України. - 2002 р. - № 36. - стаття 266

13 Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III.- Відомості Верховної Ради України. — 2002 р. - № 3. - стаття 27

призначення рекреаційних територій, тому їх розвиток повинен здійснюватися з врахуванням інтересів стейкхолдерів.

Нами вбачається за доцільним рекреаційний напрямок рекультивації порушених земель із створення інфраструктурних проектів із створенням краудсорсингової платформи у сфері рекреаційного землекористування на засадах державно-приватного партнерства з метою залучення інвестицій у відповідну сферу. Адже залучення приватних фінансових ресурсів у державну земельну політику є запорукою раціонального та ефективного розвитку територій. Вбачається за доцільне реалізацію краудсорсингової Інтернет-платформи для інформування громадськості та забезпечення процесу надання порушених територій в оренду підприємцям для ведення комерційної рекреаційної діяльності в рамках державно-приватного партнерства із одночасним врахуванням та забезпеченням екологічного, економічного і соціального розвитку територій. Інституційне забезпечення та законодавство розвитку державно-приватного партнерства [14] однією із сфер діяльності визначають туризм, відпочинок, рекреацію, культуру та спорт. Тому актуальним є впровадження інноваційних інвестиційних проектів у напрямку рекультивації порушених сільськогосподарських земель з можливістю їх подальшого рекреаційного використання. За оперативною інформацією територіальних органів Держгеокадастру України, загальна площа земель, що потребують консервації, в Україні становить 1,1 млн га, з яких 642,4 тис. га – деградовані, 485,3 тис. га – малопродуктивні і 11,8 тис. га – техногенно забруднені землі. Протягом 2013 року здійснено консервацію 1,3 тис. га земель, з яких 911,7 га – шляхом заліснення та 351,5 га – шляхом залуження. У стадії консервації перебуває 22,2 тис. га земель. Загальна площа порушених земель в Україні становить 145,6 тис. га. Загальна площа земель, що перебувають у стадії рекультивації, становить понад 7 тис. га. А

¹⁴ Про державно-приватне партнерство [Електронний ресурс] : Закон України від 01 липня 2010 р. № 2404-VI // ВВР України. - 2010. - № 40. -Ст. 524. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>

рекультивовано тільки 0,6 тис га земель, з яких більше 68% (435,5 га) – сільськогосподарські угіддя, а під рекреаційні цілі тільки 0,03 тис га [15]. В той час коли рекреаційна рекультивація має значні переваги, а саме: інноваційний шлях розвитку територій на засадах раціонального використання та створення балансу різних категорій земель; забезпечення потреб стейкхолдерів у сфері рекреації та отриманні доходів; дешевизна приведення земельних ділянок у придатний до експлуатації стан; висока стійкість та адаптивність до будь-якої господарської структури місцевих територій; позитивний вплив на вартість нерухомості регіону, підвищення інвестиційної привабливості територій.

Краудсорсинг можна віднести до інструментів вдосконалення екологічної політики, оскільки результатом їхнього здійснення є задоволення суспільних потреб у скороченні антропогенного навантаження на навколишнє середовище. Обґрунтованість включення цієї інноваційної соціальної Інтернет-технології у процес екологізації рекреаційного землекористування базується на розумінні сутності відповідних інструментів, яка полягає у залученні на добровільній основі зацікавлених осіб та делегуванні їм визначеного переліку функцій для вирішення суспільно значущих завдань в сфері землекористування. Результатом використання екологічного рекреаційного краудсорсингу може стати карта рекреаційних територій, у складанні та експлуатації якої візьмуть участь всі зацікавлені громадяни, відзначаючи на них місця порушення рекреаційного режиму використання існуючих територій для відпочинку, перспективних рекреаційних земель з розміщенням інформації про стан того чи іншого об'єкта навколишнього середовища. При цьому кожен стейкхолдер може виступати як «замовником», так і експертом.

¹⁵ Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 2013 році. – Міністерство екології та природних ресурсів України. - Київ, 2015. – 289 с.

Рисунок 1. Структурні елементи краудсорсингової рекреаційної Інтернет-платформи

Джерело: авторська розробка

Орієнтовна структура створення та функціонування відповідної краудсорсингової рекреаційної платформи наведена на рисунку 2.

До безперечних переваг краудсорсингу в процесі екологізації сільськогосподарського та рекреаційного землекористування слід віднести: великий обсяг охопту; можливість отримання додаткового прибутку (використання віддаленої робочої сили); розподіл ризиків; можливість порівняно недорого, а з часом і безкоштовно, отримати велику кількість актуальних ідей або готових рішень щодо вирішення проблем екологізації розвитку територій від людей з «спільноти».

До недоліків краудсорсингу у відповідній сфері можна віднести: невизначеність з правом власності на інтелектуальні розробки; складності з управлінням якістю інтелектуального продукту [16]; невисокий відсоток швидких актуальних ідей (за оцінками фахівців консалтингових агентств відсоток актуальних ідей - 5-10%); неконтрольовані терміни виконання; можливість маніпуляцій особами, залученими до краудсорсингової платформи; можливість просочування інформації у інші сфери.

Отже, застосування методу краудсорсингу у сфері екологізації рекреаційних територій та сільськогосподарського природокористування дає можливість на засадах державно-приватного партнерства приваблювати та впроваджувати масштабні інноваційні проекти, що охоплюють великі території. З розвитком інформаційних технологій зацікавлені активні громадяни та інші стейкхолдери можуть в постійному режимі брати участь у вирішенні проблем екологізації рекреаційного землекористування як свого регіону, так і інших територій.

¹⁶ Андрєєва Н. М. Використання інноваційно-наукового центру з впровадження ресурсозберігаючих та екологоорієнтованих проектів на базі краудсорсингової платформи / Н. М. Андрєєва, М. В. Барун / Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19. – Вип. 3/3. – С. 126-130.